YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

17 päivänä heinäkuuta 2008 *

Asiassa C-347/06,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Italia) on esittänyt 23.5.2006 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 17.8.2006, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

ASM Brescia SpA

vastaan

Comune di Rodengo Saiano,

Anigas – Associazione Nazionale Industriali del Gas:n osallistuessa asian käsittelyyn,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit J. Makarczyk, P. Kūris, J.-C. Bonichot (esittelevä tuomari) ja C. Toader,

julkisasiamies: M. Poiares Maduro,
kirjaaja: hallintovirkamies B. Fülöp,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 21.2.2008 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– ASM Brescia SpA, edustajinaan avvocato V. Salvadori, avvocato A. Salvadori, avvocato G. Caia ja avvocato N. Aicardi,

– Anigas – Associazione Nazionale Industriali del Gas, edustajinaan avvocato M. Zoppolato ja avvocato D. Gazzola,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään X. Lewis, B. Schima ja D. Recchia,

kuultuaan julkisasiamiehen 24.4.2008 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee EY 10, EY 43 ja EY 49 artiklan sekä EY 86 artiklan 1 kohdan, yhdenvertaista kohtelua, syrjintäkieltoa ja avoimuutta koskevien periaatteiden sekä suhteellisuusperiaatteen ja maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 98/30/EY kumoamisesta 26.6.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/55/EY (EUVL L 176, s. 57) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat ASM Brescia SpA (jäljempänä ASM Brescia) ja Comune di Rodengo Saiano ja jossa on kyse tämän kunnan kunnanvaltuuston 19.7.2005 tekemästä päätöksestä nro 19, jolla vahvistettiin, että konsessio, jonka se oli myöntänyt ASM Brescialle maakaasunjakelupalvelun suorittamiseen sen alueella, päättyisi 31.12.2005.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön oikeus

3 Direktiivin 2003/55 neljännessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Perustamissopimuksessa Euroopan kansalaisille taatut vapaudet – tavaroiden vapaa liikkuvuus, palvelujen tarjoamisen vapaus ja sijoittautumisvapaus – ovat mahdollisia ainoastaan täysin avoimilla markkinoilla, jotka antavat kaikille kuluttajille mahdollisuuden valita vapaasti toimittajansa ja kaikille toimittajille mahdollisuuden toimittaa vapaasti hyödykkeitä asiakkailleen.”

4 Tämän direktiivin kahdeksannessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”[Syrjimätön] siirto- ja jakeluverkonhaltijan – – verkkoon pääsy on maakaasun sisämarkkinoiden toteuttamisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Siirto- tai jakeluverkonhaltija voi olla yksi yritys, tai se voi koostua useista yrityksistä.”

5 Kyseisen direktiivin 10 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tehokkaan ja syrjimättömän verkkoon pääsyn varmistamiseksi on asianmukaista, että siirto- ja jakeluverkkoja käyttävät oikeudellisesti erilliset yksiköt, jos on olemassa vertikaalisesti integroituneita yrityksiä. Komission olisi arvioitava jäsenvaltioiden kehittämiä vaikutukseltaan vastaavia toimenpiteitä tämän vaatimuksen tavoitteen saavuttamiseksi ja, tapauksen mukaan, tehtävä ehdotuksia tämän direktiivin muuttamiseksi.

On myös asianmukaista, että siirto- ja jakeluverkonhaltijoilla on verkon ylläpitoon ja käyttöön tarvittavien voimavarojen osalta tosiasiallinen päätösoikeus, kun kyseiset voimavarat ovat vertikaalisesti integroituneiden yritysten omistuksessa ja käytössä.

On kuitenkin tärkeää erottaa kyseinen oikeudellinen eriyttäminen ja omistajuuden eriyttäminen. Oikeudellinen eriyttäminen ei merkitse voimavarojen omistajan muutosta, eikä mikään estä samankaltaisten tai identtisten palvelussuhteen ehtojen soveltamista kautta koko vertikaalisesti integroituneen yrityksen. Syrjimätön päätöksentekomenettely olisi kuitenkin varmistettava vastuullisten päätöksentekijöiden riippumattomuutta koskevin organisatorisin toimenpitein."

6 Direktiivin 2003/55 18 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"Maakaasun asiakkaiden pitäisi voida valita toimittajansa vapaasti. Kaasun sisämarkkinoiden loppuunsaattaminen on kuitenkin syytä toteuttaa vaiheittain tiettyyn määräaikaan mennessä, jotta teollisuus voi mukautua tilanteeseen ja jotta varmistetaan, että asiakkaiden etujen suojelemiseksi on toteutettu riittävät toimenpiteet ja luotu riittävät järjestelmät ja että asiakkailla on käytännössä todellinen mahdollisuus valita maakaasun toimittajansa."

7 Tämän direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Tässä direktiivissä annetaan yhteiset säännöt maakaasun siirrolle, jakelulle, toimitukselle ja varastoinnille. Siinä annetaan säännöt, jotka liittyvät maakaasualan järjestämiseen ja toimintaan, markkinoille pääsyyn sekä maakaasun siirrossa, jakelussa, toimituksessa, varastoinnissa ja verkkojen käytössä sovellettaviin lupien myöntämisperusteisiin ja -menettelyihin."

8 Kyseisen direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

– –

5) ’jakelulla’ maakaasun siirtämistä paikallisten tai alueellisten putkistojen kautta asiakkaille toimitettavaksi, mutta ei maakaasun toimitusta,

– –

7) ’toimituksella’ maakaasun, nesteytetty maakaasu mukaan lukien, myyntiä, jälleenmyynti mukaan lukien, asiakkaille,

– –

28) ’vaatimukset täyttävillä asiakkailla’ asiakkaita, jotka voivat tämän direktiivin 23 artiklan mukaisesti vapaasti ostaa kaasua valitsemaltaan toimittajalta,

– –”

9 Direktiivin 2003/55 23 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vaatimuksia täyttävät asiakkaat ovat:

a) 1 päivään heinäkuuta 2004 asti [maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä 22.6.1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/30/EY (EYVL L 204, s. 1)] 18 artiklassa tarkoitetut, vaatimukset täyttävät asiakkaat; jäsenvaltioiden on julkaistava vuosittain 31 päivään tammikuuta mennessä vaatimukset täyttävien asiakkaiden määrittelyperusteet,

b) viimeistään 1 päivästä heinäkuuta 2004 alkaen kaikki muut kuin kotitalousasiakkaat,

c) 1 päivästä heinäkuuta 2007 alkaen kaikki asiakkaat.”

Kansallinen lainsäädäntö

10 Asetuksessa nro 164, jolla 17.5.1999 annetun lain nro 144 41 §:n mukaisesti pannaan täytäntöön maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä annettu direktiivi 98/30/EY (decreto legislativo n. 164, attuazione della direttiva n. 98/30/CE recante norme comuni per il mercato interno del gas naturale, a norma dell’articolo 41 della legge 17 maggio 1999, n. 144) ja joka on annettu 23.5.2000 (GURI nro 142, 20.6.2000, s. 4; jäljempänä asetus 164/2000), säädetään, että maakaasun jakelutoiminta on lähtökohtaisesti julkista palvelutoimintaa, jonka suorittamisen kunnat antavat yksinomaan tarjouskilpailussa valituille konsessionsaajille enintään kahdentoista vuoden ajaksi.

11 Maakaasunjakelukonsessioista, joita ei ole myönnetty julkisessa menettelyssä, säädetään asetuksen 164/2000 15 §:n 5 momentissa seuraavaa:

”Kaasun jakelutoiminnan osalta konsessiot, jotka ovat voimassa tämän asetuksen voimaan tullessa, sekä konsessiot, jotka on myönnetty palvelujen nykyisten hoitajien muodonmuutoksista syntyneille yhtiöille, pysyvät voimassa sovitun voimassaoloajan, mikäli se päättyy 7 momentissa säädetyn siirtymäkauden päättymiseen mennessä. Olemassa olevat konsessiot, joissa ei määrätä voimassaoloajasta tai joiden mukainen voimassaoloaika päättyy siirtymäkauden jälkeen, ovat voimassa tämän siirtymäkauden päättymiseen saakka. – –”

12 Saman asetuksen 15 §:n 7 momentissa säädetään seuraavaa:

”Edellä 5 momentissa tarkoitettu siirtymäkausi vahvistetaan viideksi vuodeksi 31.12.2000 lukien. Tätä kautta voidaan pidentää jäljempänä mainituin edellytyksin, jos se ei ylitä

a) yhtä vuotta siinä tapauksessa, että vähintään vuotta ennen viiden vuoden määräajan päättymistä toteutetaan yhtiöiden sulautuminen, jonka ansiosta kyetään palvelemaan käyttäjäkuntaa, joka on yhteensä vähintään kaksi kertaa sen suuruinen kuin käyttäjäkunta, jota sulautumisen kohteena oleva suurempi yritys on alun perin palvellut;

b) kahta vuotta siinä tapauksessa, että edellä a kohdassa mainitun määräajan päättymiseen mennessä käyttäjäkunta on suurempi kuin 100 000 loppukäyttäjää tai maakaasua jaetaan yli 100 000 000 kuutiometriä vuodessa taikka yritys toimii alueella, joka vastaa vähintään koko maakunnan aluetta;

c) kahta vuotta siinä tapauksessa, että edellä a kohdassa mainitun määräajan päättymiseen mennessä yksityinen pääoma muodostaa vähintään 40 prosenttia yhtiöpääomasta.”

13 Asetuksen 164/2000 15 §:n 8 momentissa säädetään, että jos useampi kuin yksi näistä edellytyksistä täyttyy, kyseisen siirtymäajan ylittävät vuodet voidaan laskea yhteen.

14 Lain nro 239, jolla energia-ala uudelleenjärjestetään ja hallituksen tehtäväksi annetaan energia-alalla voimassa olevien säännösten uudelleenjärjestely (legge n. 239, riordino del settore energetico, nonché delega al Governo per il riassetto delle disposizioni vigenti in materia di energia) ja joka on annettu 23.8.2004 (GURI nro 215, 13.9.2004, s. 3), 1 §:n 69 momentissa säädetään seuraavaa:

”– – [Asetuksen 164/2000] 15 §:n 5 momentin mukainen siirtymäkausi päättyy 31.12.2007, mutta konsession myöntäneellä paikallisyhteisöllä on mahdollisuus pidentää kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta siirtymäkautta yhdellä vuodella, jos siihen on yleisen edun mukaisia syitä. – – Kyseisen asetuksen [164/2000] 15 §:n 8 momentti kumotaan.”

15 Määräaikojen määrittelystä ja jatkamisesta sekä niistä aiheutuvista kiireellisistä säännöksistä 30.12.2005 annetun asetuksen nro 273 (decreto-legge n. 273, definizione e proroga dei termini, nonché conseguenti disposizioni urgenti) (GURI nro 303, 30.12.2005, s. 8), joka on 23.2.2006 annetulla lailla nro 51 (GURI, Supplemento ordinario nro 49, 28.2.2006; jäljempänä asetus 273/2005) muutettuna muunnettu laiksi, 23 §:n 1 momentissa säädetään, että asetuksen 164/2000 15 §:n 5 momentissa tarkoitettu siirtymäaika jatkuu 31.12.2007 asti ja että se jatkuu myös 31.12.2009 asti, jos vähintään yksi kyseisen asetuksen 15 §:n 7 momentissa säädetyistä edellytyksistä täyttyy.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

16 ASM Brescia on maakaasun jakelua koskevan julkisen palvelun konsessionsaaja Comune di Rodengo Saianon alueella 27.2.1984 tehdyn sopimuksen, jonka voimassaolo määrättiin alun perin päättymään 31.12.2014, nojalla. Tämän konsession voimassaoloa jatkettiin lisäpöytäkirjalla 31.12.2029 asti.

17 Comune di Rodengo Saiano päätti kunnanvaltuustonsa 19.7.2005 tekemällä päätöksellä nro 19 aikaistaa ASM Brescialle myönnetyn konsession päättymistä siten, että se päättyisi 31.12.2005, jotta se voisi järjestää tarjouskilpailun ja määrätä uuden hoitajan kyseiselle palvelulle. ASM Brescialle myönnettiin oikeus poistojen jälkeen jäljellä olevaa määrää vastaavaan korvaukseen, joka asiantuntijalausunnon perusteella arvioitiin 926 000 euroksi.

18 ASM Brescia teki tästä päätöksestä valituksen ennakkoratkaisupyynnön esittäneeseen tuomioistuimeen.

19 Tämän jälkeen voimaan tuli asetus 273/2005, jonka 23 §:ssä säädetään, että asetuksen 164/2000 15 §:n 5 momentissa tarkoitettu siirtymäaika jatkuu automaattisesti 31 päivästä joulukuuta 2005 31 päivään joulukuuta 2007 ja tiettyjen edellytysten täyttyessä 31.12.2007 lähtien 31.12.2009 asti.

20 Koska Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia pohtii tämän lainsäädännön yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden kanssa, se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko se, että voimassa olevien maakaasunjakelukonsessioiden, jotka alun perin myönnettiin ilman tarjouskilpailumenettelyä, voimassaoloaikaa pidennetään automaattisesti ja yleisesti 31.12.2007 saakka, ristiriidassa EY 43, EY 49 artiklan ja EY 86 artiklan 1 kohdan sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen, syrjintäkiellon periaatteen ja avoimuusperiaatteen kanssa?

2) Onko se, että voimassa olevien maakaasunjakelukonsessioiden, jotka alun perin myönnettiin ilman tarjouskilpailumenettelyä, voimassaoloaikaa pidennetään lisäksi automaattisesti 31.12.2009 saakka,

a) kun konsessionsaaja on sulautunut toisen yhtiön kanssa, minkä ansiosta se kykenee palvelemaan käyttäjäkuntaa, joka on kaksinkertainen suuremmalla yhtiöllä alun perin olleeseen käyttäjäkuntaan verrattuna,

b) kun konsessionsaaja on saanut yli 100 000 loppukäyttäjää tai kaasua jaetaan yli 100 miljoonaa kuutiometriä vuodessa tai toiminta-alue vastaa vähintään koko maakunnan aluetta tai

c) kun vähintään 40 prosenttia konsessionsaajan yhtiöpääomasta on siirretty yksityisille osakkaille,

ristiriidassa EY 43, EY 49 artiklan ja EY 86 artiklan 1 kohdan sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen, syrjintäkiellon periaatteen ja avoimuusperiaatteen kanssa?

3) Onko voimassa olevien maakaasunjakelukonsessioiden voimassaoloajan pidentäminen ristiriidassa – – direktiivin 2003/55/EY johdanto-osan 4, 8, 10 ja 18 perustelukappaleen ja 23 artiklan 1 kohdan, EY 10 artiklan sekä kohtuus- ja suhteellisuusperiaatteiden kanssa sekä ensimmäisessä kysymyksessä että toisessa kysymyksessä kuvatussa tilanteessa, kun otetaan erityisesti huomioon

   a) [jäsen]valtioiden velvollisuus saavuttaa maakaasumarkkinoiden vapauttamisen tavoite 1.7.2007 mennessä,

   b) [jäsen]valtioille asetettu kielto säätää tai pitää voimassa maakaasumarkkinoiden vapauttamisen vastaisia kansallisia säännöksiä,

   c) [jäsen]valtioiden velvollisuus sitoa siirtymäkauden kesto kohtuulliseen aikaan ja objektiivisiin vaatimuksiin?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Tutkittavaksi ottaminen

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

21 ASM Brescia katsoo, ettei kansallisen tuomioistuimen esittämiä kysymyksiä voida ottaa tutkittaviksi, sillä ne perustuvat virheelliseen näkemykseen, jonka mukaan Italian oikeudessa säädettäisiin kyseisten kaasunjakelukonsessioiden voimassaolon pidentämisestä.

22 ASM Brescia väittää, ettei pääasiassa sovellettavassa kansallisessa oikeudessa säädetä näiden konsessioiden pidentymisestä suoraan lain nojalla vaan sillä päinvastoin aikaistetaan niiden päättymistä, jos ne ovat voimassa toistaiseksi tai jos ne sopimuksen mukaan päättyvät asetuksen 164/2000 15 §:n 5 momentissa tarkoitetun siirtymäajan jälkeen.

23 Anigas – Associazione Nazionale Industriali del Gas – väittää myös, että kansallisen tuomioistuimen ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys perustuu virheelliseen olettamaan, koska pääasiassa kyseessä olevassa lainsäädännössä ei säädetä kyseisten konsessioiden automaattisesta ja yleisestä pidentämisestä, vaan sillä vain siirretään niiden aikaistetun päättymisen ajankohtaa.

Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

24 Kansallinen tuomioistuin on pyytänyt yhteisöjen tuomioistuinta lausumaan siitä, onko asetuksen 273/2005 23 §:n säännös, jolla pidennetään asetuksen 164/2000 15 §:n 5 momentissa tarkoitettua siirtymäkautta, yhteensoveltuva yhteisön oikeuden kanssa.

25 Yhteisöjen tuomioistuimella ei ole EY 234 artiklan nojalla vireille pannussa menettelyssä toimivaltaa lausua kansallisen toimenpiteen yhteensoveltuvuudesta yhteisön oikeuden kanssa (ks. mm. asia 14/86, X, tuomio 11.6.1987, Kok. 1987, s. 2545, Kok. Ep. IX, s. 111, 15 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin voi kuitenkin kansallisen tuomioistuimen esittämien kysymysten sanamuodon perusteella sen esittämät tiedot huomioon ottaen osoittaa, mitkä seikat liittyvät yhteisön oikeuden tulkintaan, auttaakseen kansallista tuomioistuinta ratkaisemaan sen käsiteltäväksi saatetun oikeudellisen ongelman (em. asia X, tuomion 16 kohta).

26 Ennakkoratkaisupyyntö sisältää nämä edellytykset täyttävät riittävät tiedot, koska kansallinen tuomioistuin on todennut, että sen on tarpeen saada EY 43 ja EY 49 artiklaa, EY 86 artiklan 1 kohtaa sekä direktiivin 2003/55 23 artiklan 1 kohtaa koskeva tulkinta, jotta se voisi ratkaista, ovatko asetuksen 273/2005 23 § ja asetuksen 164/2000 15 §:n 5 ja 7 momentti yhteisön oikeuden mukaisia.

27 Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 234 artiklan mukaisessa yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuimien välisessä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat yhteisön oikeuden tulkintaa, yhteisöjen tuomioistuimen on siten lähtökohtaisesti ratkaistava ne (ks. mm. yhdistetyt asiat C-223/99 ja C-260/99, Agorà ja Excelsior, tuomio 10.5.2001, Kok. 2001, s. I-3605, 18 kohta).

28 On myös tärkeää muistuttaa, ettei yhteisöjen tuomioistuimen asiana ole ottaa kantaa kansallisten säännösten tulkintaan ja soveltamiseen tai vahvistaa kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevan asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisiä tosiseikkoja. Yhteisöjen tuomioistuimen asiana on yhteisöjen tuomioistuinten ja kansallisten tuomioistuinten välisen toimivallanjaon puitteissa nimittäin ottaa huomioon ennakkoratkaisupyynnössä esitetyt, ennakkoratkaisukysymykseen liittyvät tosiasiat ja oikeudelliset seikat, sellaisina kuin kansallinen tuomioistuin on ne määritellyt (ks. mm. asia C-153/02, Neri, tuomio 13.11.2003, Kok. 2003, s. I-13555, 34 ja 35 kohta).

29 Väitettä, jonka mukaan ennakkoratkaisukysymyksiä ei voida ottaa tutkittaviksi, koska ne perustuvat virheelliseen tulkintaan Italian oikeudesta, ei siis voida hyväksyä.

30 Tästä seuraa, että ennakkoratkaisupyyntö otetaan tutkittavaksi.

Asiakysymys

Kolmas kysymys

31 Kolmannessa kysymyksessään, joka on syytä tutkia ensiksi, kansallinen tuomioistuin pyytää yhteisöjen tuomioistuinta pääasiallisesti täsmentämään, onko pääasiassa kyseessä olevan kaltainen lainsäädäntö, jolla automaattisesti pidennetään siirtymäaikaa, jonka päättymiseen mennessä maakaasunjakelukonsession, joka on myönnetty ilman tarjouskilpailumenettelyä, on aikaistetusti päätyttävä, ristiriidassa EY 10 artiklan, suhteellisuusperiaatteen, direktiivin 2003/55 23 artiklan 1 kohdan ja sen johdanto-osan 4, 8, 10 ja 18 perustelukappaleen kanssa.

– Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

32 ASM Brescia väittää, ettei direktiivissä 98/30, joka on pantu täytäntöön asetuksella 164/2000, eikä direktiivissä 2003/55 säädetä velvollisuudesta lyhentää sellaisten maakaasunjakelukonsessioiden kestoa, jotka on myönnetty ilman tarjouskilpailua. Se katsoo, että kansallinen lainsäätäjä on näin ollen vapaasti päättänyt, että nämä konsessiot päättyisivät ennen sopimuksessa määrättyä päättymisajankohtaa, ja että se on tätä tarkoitusta varten vahvistanut siirtymäajan ja sitä koskevat yksityiskohtaiset säännöt.

33 Se lisää tähän, että kyseisten konsessioiden päättymisen aikaistamisella ja tästä seuranneella tarjouskilpailumenettelyjen aloittamisella uusien konsessioiden myöntämiseksi ei voida taata kilpailun lisääntymistä maakaasun jakelussa, sillä jokainen uusi alalle tuleva jakelija voi halutessaan suosia sitä myyntiyritystä, johon se on sidoksissa. Se katsoo, että tämä ongelma voidaan ratkaista vain noudattamalla direktiivissä 2003/55 säädettyä jakeluverkonhaltijan puolueettomuus- ja neutraalisuusvelvollisuutta ja erityisesti sallimalla ulkopuolisten pääsy jakeluverkkoon sekä erottamalla samaan vertikaalisesti integroituun yritykseen kuuluvat maakaasunmyyjät oikeudellisesti, hallinnollisesti, toiminnallisesti ja kirjanpidollisesti toisistaan.

34 Komissiokin katsoo, ettei direktiivissä 2003/55 säädetä velvollisuudesta aikaistaa yhteisön oikeuden vastaisesti myönnettyjen maakaasunjakelukonsessioiden päättymistä.

35 Se lisää, että vaikka direktiivin 2003/55 13 artiklan 1 kohdan ja 33 artiklan 2 kohdan säännöksillä annetaan jakeluverkonhaltijalle lupa harjoittaa 1.7.2007 saakka myös kaasuntoimitustoimintaa, sillä on tästä huolimatta velvollisuus tämän direktiivin 12 artiklan 2 kohdan perusteella kohdella puolueettomasti maakaasumarkkinoiden muita toimijoita.

36 Anigas korostaa, että maakaasumarkkinoiden vapauttamiselle asetettu viimeinen määräpäivä, joka direktiivin 2003/55 23 artiklan 1 kohdan mukaan oli 1.7.2007, velvoittaa jäsenvaltioita yksinkertaisesti vain siten, että kaikkien maakaasunostajien on oltava vaatimukset täyttäviä asiakkaita, ja katsoo, että tällä direktiivillä ei velvoiteta purkamaan sellaisia maakaasunjakelukonsessioita, jotka on myönnetty niitä ensin julkaisematta.

– Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

37 Niin direktiivin 2003/55 sanamuoto kuin sen sisäinen rakennekin osoittavat, että sen tavoitteena on maakaasualan sisämarkkinoiden toteuttaminen. Tämän vuoksi tässä direktiivissä, kuten sen 1 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä säädetään, annetaan yhteiset säännöt maakaasun siirrolle, jakelulle, toimitukselle ja varastoinnille.

38 Direktiivin 2003/55 23 artiklan 1 kohdassa täsmennetään maakaasutoimitusten avaamisen aikataulu, ja siinä säädetään muun muassa, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että vaatimuksia täyttäviä asiakkaita, toisin sanoen asiakkaita, joilla on oikeus kääntyä valitsemansa toimittajan puoleen, ovat 1.7.2007 alkaen kaikki asiakkaat.

39 Tuo säännös koskee maakaasun toimittamista eikä sen jakelua. Siitä ei tämän vuoksi voida johtaa jäsenvaltioille minkäänlaista velvollisuutta päättää jakelusopimukset, joita ei ole tehty tarjouskilpailumenettelyssä.

40 Direktiivissä 2003/55 ei myöskään ole säännöksiä voimassa olevista maakaasunjakelukonsessioista.

41 Kolmanteen kysymykseen on siis vastattava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen jäsenvaltion lainsäädäntö, jolla pidennetään siinä asetetuin edellytyksin siirtymäaikaa, jonka päättymiseen mennessä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen maakaasunjakelukonsession on aikaistetusti päätyttävä, ei ole ristiriidassa direktiivin 2003/55 kanssa. Näin ollen on myös syytä katsoa, ettei tällainen lainsäädäntö ole EY 10 artiklan eikä suhteellisuusperiaatteenkaan vastainen.

Ensimmäinen ja toinen kysymys

42 Kansallinen tuomioistuin kysyy ensimmäisessä ja toisessa kysymyksessään, jotka on syytä tutkia yhdessä, pääasiallisesti, onko pääasiassa kyseessä olevan kaltainen lainsäädäntö, jolla pidennetään siinä asetetuin edellytyksin siirtymäaikaa, jonka päättymiseen mennessä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen maakaasunjakelukonsession on aikaistetusti päätyttävä, ristiriidassa EY 43 ja EY 49 artiklan ja EY 86 artiklan 1 kohdan sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen, syrjintäkiellon periaatteen ja avoimuusperiaatteen kanssa.

– Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

43 ASM Brescia katsoo, että maakaasunjakelukonsessioiden päättäminen pääasiassa kyseessä olevin tavoin on toimi, josta kansallinen lainsäätäjä voi päättää vapaan harkintansa mukaan ja riippumattomasti. Se lisää, että tämä toimi mahdollistaa sen, että Italian tasavalta noudattaa ennalta käsin direktiiviä 2003/55 määräämällä maakaasunjakelua koskevan julkisen palvelun uudet konsessionsaajat.

44 ASM Brescia väittää, että sen siirtymäajan vahvistamisella, jonka päättymiseen mennessä kyseiset konsessiot aikaistetusti päättyvät, pyritään sovittamaan sen tavoitteen toteuttaminen, jona on maakaasualan avaaminen kilpailulle, yhteen voimassa

olevien konsessioiden haltijoiden perustellun luottamuksen välttämättömän suojaamisen kanssa.

45 Tämä sama yhtiö muistuttaa, että jäsenvaltioiden on noudatettava luottamuksensuojan periaatetta käyttäessään toimivaltuuksiaan yhteisön direktiivien toimeenpanemiseksi (ks. mm. asia 316/86, Krücken, tuomio 26.4.1988, Kok. 1988, s. 2213, 22 kohta) ja että kun tiettyjä toimielimiä tai oikeudellisia järjestelmiä koskevaa lainsäädäntöä uudistetaan, taloudellisten toimijoiden perustellun luottamuksen suojaaminen aiheuttaa tarpeen ottaa käyttöön siirtymätoimenpiteitä tai sopeuttavia siirtymäkausia, jollei se ole yleisen edun mukaisten pakottavien syiden vastaista (ks. mm. asia 74/74, CNTA v. komissio, tuomio 14.5.1975, Kok. 1975, s. 533, Kok. Ep. II, s. 469, 44 kohta).

46 ASM Brescia täsmentää, että asetuksen 164/2000 voimaantuloon saakka Italian oikeudessa ei edellytetty, että maakaasunjakelukonsessioiden myöntämisen olisi oltava julkista, ja sillä sallittiin lisäksi hyvin pitkäkestoisten konsessioiden myöntäminen.

47 Se lisää, että ennen käyttöoikeussopimuksista (konsessio) yhteisön oikeudessa annettua komission tiedonantoa (EYVL 2000, C 121, s. 2) ja asiassa C-324/98, Telaustria ja Telefonadress, 7.12.2000 annettua tuomiota (Kok. 2000, s. I-10745) yhteisön oikeuteen ei sisältynyt säännöksiä tai määräyksiä, joilla viranomaisille olisi asetettu avoimuutta ja julkaisemista koskevat velvoitteet, kun ne myöntävät julkisen palvelun konsessioita yhteisön oikeudessa tarkoitetulla tavalla.

48 ASM Brescia muistuttaa tämän jälkeen, että asetuksella 273/2005 on todellisuudessa vain lykätty kahdella vuodella, 31 päivästä joulukuuta 2005 31 päivään joulukuuta 2007 ja, tiettyjen edellytysten täyttyessä, 31 päivästä joulukuuta 2007 31 päivään joulukuuta 2009, asetuksen 164/2000 15 §:n 5 momentissa tarkoitetun siirtymäajan lopullista päättymistä. Se katsoo, että tällainen lykkääminen on itsessään ja vaikutuksiltaan rajallista, kun otetaan muun muassa huomioon kyseisten konsessioiden usein hyvin pitkät jäljellä olevat voimassaoloajat, ja ettei se vaikuta suhteettomasti

asianosaisten intressitasapainoon. Se korostaa, että tämä pidentäminen on joka tapauksessa myös vapaaseen harkintaan perustuva toimi.

49 ASM Brescia muistuttaa lopuksi, että maakaasunjakelukonsessioita, jotka päättyvät ennen kyseisen siirtymäajan päättymistä, ei pidennetä ja että asetusta 164/2000 sovellettaessa sen 15 §:n 5 momentissa tarkoitettu siirtymäaika saattoi jatkua asetuksen 273/2005 soveltamisesta seuraavaa siirtymäaikaa pidempään ja että viimeksi mainitun asetuksen antaminen on mahdollistanut oikeusvarmuuden vahvistumisen, koska sillä on selvennetty kyseistä siirtymäaikaa koskevaa oikeudellista järjestelmää.

50 Komissio väittää puolestaan, että pääasian riita koskee julkisen palvelun konsessioita ja että niihin sovelletaan EY:n perustamissopimuksen perustavanlaatuisia sääntöjä, varsinkin EY 43 ja EY 49 artiklaa sekä kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltävää periaatetta ja tarjoajien yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, joilla asetetaan muun muassa avoimuutta koskeva velvollisuus, joka mahdollistaa sen, että konsession myöntävä viranomainen voi varmistua siitä, että näitä periaatteita noudatetaan (asia C-410/04, ANAV, tuomio 6.4.2006, Kok. 2006, s. I-3303, 21 kohta).

51 Se korostaa yhteisöjen tuomioistuimen katsoneen, että tällä avoimuusperiaatteella taataan kaikkien potentiaalisten tarjoajien eduksi riittävä julkisuus, minkä ansiosta palvelukonsessiot avautuvat kilpailulle ja niitä koskevien myöntämismenettelyjen puolueettomuutta voidaan valvoa (em. asia ANAV, tuomion 21 kohta).

52 Komissio katsoo, että ilman edeltävää julkista menettelyä myönnettyjen palvelukonsessioiden päättämättä jättäminen on myös EY 43 ja EY 49 artiklan sekä syrjintäkiellon ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden ja avoimuusperiaatteen vastaista.

53 Se lisää, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaiset säännöt, joilla pysytetään voimassa yhteisön oikeudessa asetettujen julkisuusvaatimusten vastaisesti myönnetyt julkisen palvelun konsessiot, ovat EY 86 artiklan 1 kohdan vastaisia.

54 Anigas puolestaan väittää, ettei pääasiassa kyseessä olevan kaltainen siirtymäkauden jatkaminen ole EY 43 ja EY 49 artiklan ja EY 86 artiklan 1 kohdan sekä syrjintäkiellon ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden sekä avoimuusperiaatteen vastaista.

55 Se korostaa, että asetuksen 164/2000 15 §:n 7 momentissa säädetyt edellytykset, jotka mahdollistavat tämän asetuksen 15 §:n 5 momentissa säädetyn siirtymäajan pidentämisen, ovat osa toimenpidekokonaisuutta, jolla pyritään kilpailullisten maakaasumarkkinoiden aikaansaamiseen.

56 Anigas katsoo, että luottamuksensuojan periaate edellyttää joka tapauksessa, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen maakaasunjakelukonsessioiden aikaistettu päättyminen tapahtuu vasta siirtymäkauden päättyessä.

– Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

57 Pääasiassa kyseessä olevan kaltainen julkisen palvelun konsessio ei kuulu julkisia hankintoja koskevien eri direktiivien soveltamisalaan (ks. mm. asia C-231/03, Coname, tuomio 21.7.2005, Kok. 2005, s. I-7287, 16 kohta).

58 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että viranomaisten on tällaista konsessiota myöntäessään noudatettava EY:n perustamissopimuksen perustavanlaatuisia oikeussääntöjä ja erityisesti kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa koskevaa periaatetta (ks. mm. vastaavasti em. asia Telaustria ja Telefonadress, tuomion 60 kohta; em. asia Coname, tuomion 16 kohta; asia C-458/03, Parking Brixen, tuomio 13.10.2005, Kok. 2005, s. I-8585, 46 kohta ja em. asia ANAV, tuomion 18 kohta).

59 Silloin kun tällaiseen konsessioon liittyy varma rajat ylittävä intressi, sillä, että tämä sopimus tehdään täysin vailla avoimuutta hankintaviranomaisen jäsenvaltiossa sijaitsevan yrityksen kanssa, loukataan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta kyseisestä konsessiosta mahdollisesti kiinnostuneiden, toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevien yritysten vahingoksi (ks. vastaavasti asia C-507/03, komissio v. Irlanti, tuomio 13.11.2007, Kok. 2007, s. I-9777, 30 kohta).

60 Tällainen erilainen kohtelu, joka sulkemalla kaikki muussa jäsenvaltiossa sijaitsevat yritykset pois on lähtökohtaisesti niille vahingollista, on EY 43 ja EY 49 artiklassa kiellettyä kansalaisuuteen perustuvaa välillistä syrjintää, jollei se ole perusteltavissa objektiivisilla näkökohdilla (em. asia komissio v. Irlanti, tuomion 31 kohta).

61 Lisäksi on todettava, että EY 86 artiklan 1 kohdan vastaista on se, että jäsenvaltiot pitävät voimassa lainsäädäntöä, joka koskee julkisia yrityksiä taikka yrityksiä, joille jäsenvaltiot myöntävät erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia, ja joka on ristiriidassa EY 43 ja EY 49 artiklan kanssa.

62 Ei ole poissuljettua, että pääasiassa kyseessä olevaan konsessioon liittyy yhteisöjen tuomioistuimen esittämien perusteiden – muun muassa sen suorittamispaikka ja taloudellinen intressi – mukaisesti varma rajat ylittävä intressi (ks. analogisesti yhdistetyt asiat C-147/06 ja C-148/06, SECAP ja Santorso, tuomio 15.5.2008, Kok. 2008, s. I-3565, 31 kohta). Näin on sitäkin suuremmalla syyllä sen vuoksi, että kansallista lainsäädäntöä sovelletaan todennäköisesti erotuksetta kaikkiin konsessioihin.

63 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisella lainsäädännöllä, jolla lykätään uuden konsession myöntämistä julkisessa menettelyssä, loukataan ainakin tämän lykkäyksen keston ajan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta kyseisestä konsessiosta mahdollisesti kiinnostuneiden, muussa kuin hankintaviranomaisen jäsenvaltiossa sijaitsevien yritysten vahingoksi.

64 Tätä erilaista kohtelua voidaan kuitenkin perustella objektiivisilla näkökohdilla, kuten tarpeella noudattaa oikeusvarmuuden periaatetta.

65 Tämä periaate on osa yhteisön oikeusjärjestystä (yhdistetyt asiat 205/82–215/82, Deutsche Milchkontor ym., tuomio 21.9.1983, Kok. 1983, s. 2633, Kok. Ep. VII, s. 229, 30 kohta), ja se velvoittaa kaikkia niitä kansallisia viranomaisia, joiden tehtäviin kuuluu yhteisön oikeuden soveltaminen (ks. vastaavasti asia 230/78, Eridania – Zuccherifici nazionali ja Società italiana per l'industria degli zuccheri, tuomio 27.9.1979, Kok. 1979, s. 2749, Kok. Ep. IV, s. 547, 31 kohta).

66 Pääasian kaltaisessa asiassa on tässä suhteessa otettava huomioon kolmentyyppisiä seikkoja.

67 Ensinnäkään direktiivin 2003/55 säännöksillä ei aseteta kyseenalaiseksi voimassa olevia maakaasunjakelukonsessioita.

68 Toiseksi ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että vuonna 1984 myönnetyn konsession piti olla voimassa vuoteen 2029 asti. Sen asetuksella 273/2005 tapahtunut aikaistettu päättäminen, josta seuraa, että Comune di Rodengo Saianon on kilpailutettava uusi konsessio, saattaa olla askel kohti yhteisön oikeuden parempaa noudattamista.

69 Kolmanneksi oikeusvarmuuden periaate edellyttää muun muassa, että oikeussäännöt ja varsinkin lainsäädäntö, joka aiheuttaa yksityishenkilöiden ja yritysten kannalta epäedullisia seurauksia, ovat selviä ja täsmällisiä ja että niiden soveltaminen on yksityisten ennakoitavissa (ks. vastaavasti asia C-17/03, VEMW ym., tuomio 7.6.2005, Kok. 2005, s. I-4983, 80 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

70 Tältä kannalta katsoen on todettava, että pääasiassa kyseessä oleva konsessio myönnettiin vuonna 1984 ajankohtana, jona yhteisöjen tuomioistuin ei vielä ollut katsonut yhteisön primaarioikeudesta seuraavan, että sopimuksiin, joihin liittyy varma rajat ylittävä intressi, voidaan soveltaa avoimuusvelvoitteita tämän tuomion 59 ja 60 kohdassa mainituissa olosuhteissa.

71 Näin ollen ja ilman, että luottamuksensuojan periaatteen tarkastelu olisi tarpeen, on todettava, että oikeusvarmuuden periaate ei ainoastaan salli vaan siitä johtuu myös velvollisuus siihen, että tällaisen konsession päättämiseen liitetään siirtymäaika, joka mahdollistaa sen, että sopimuskumppanit voivat päättää sopimussuhteensa olosuhteissa, jotka ovat hyväksyttävissä niin julkisen palvelun asettamien edellytysten kannalta kuin taloudelliseltakin kannalta katsoen.

72 Kansallisen tuomioistuimen on arvioitava, voidaanko pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa lainsäädännössä säädettyä siirtymäajan pidentämistä pitää oikeusvarmuuden periaatteen noudattamisen kannalta tarpeellisena.

73 Ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen on siis vastattava, että EY 43 ja EY 49 artiklan sekä EY 86 artiklan 1 kohdan kanssa ei ole ristiriidassa pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen lainsäädäntö, jolla pidennetään siinä asetetuin edellytyksin siirtymäaikaa, jonka päättymiseen mennessä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen maakaasunjakelukonsession on aikaistetusti päätyttävä, jos tällaista pidentämistä voidaan pitää tarpeellisena, jotta sopimuskumppanit voisivat päättää sopimussuhteensa olosuhteissa, jotka ovat hyväksyttävissä niin julkisen palvelun asettamien edellytysten kannalta kuin taloudelliseltakin kannalta katsoen.

Oikeudenkäyntikulut

74 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Pääasiassa kyseessä olevan kaltainen jäsenvaltion lainsäädäntö, jolla pidennetään siinä asetetuin edellytyksin siirtymäaikaa, jonka päättymiseen mennessä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen maakaasunjakelukonsession on aikaistetusti päätyttävä, ei ole ristiriidassa maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 98/30/EY kumoamisesta 26.6.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/55/EY kanssa. Näin ollen on myös syytä katsoa, ettei tällainen lainsäädäntö ole EY 10 artiklan eikä suhteellisuusperiaatteenkaan vastainen.

2) EY 43 ja EY 49 artiklan sekä EY 86 artiklan 1 kohdan kanssa ei ole ristiriidassa pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen lainsäädäntö, jolla pidennetään siinä asetetuin edellytyksin siirtymäaikaa, jonka päättymiseen mennessä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen maakaasunjakelukonsession on aikaistetusti päätyttävä, jos tällaista pidentämistä voidaan pitää tarpeellisena, jotta sopimuskumppanit voisivat päättää sopimussuhteensa olosuhteissa, jotka ovat hyväksyttävissä niin julkisen palvelun asettamien edellytysten kannalta kuin taloudelliseltakin kannalta katsoen.

Allekirjoitukset